

An Saol Mar Atá

Píosa le M. Ó Flaitheartaigh a bhí san Iris "Lic A' Teallaigh" mí na Nollag 1931. Is ó John Bhaba Jeaic a fuair muid an píosa seo. Fear a bhfuil bailiúchán mór oidhreachta déanta aige thar na mblianta. Tá an saothar atá bailithe ag John, le feiceáil in Ionad Oidhreachta Leitir Mealláin, a bhunaigh sé fhéin.

(Líne Cúl): Jeaic Chluanáin, Mary Dowling agus a h-iníon as Baile Átha Cliath, Máire Nan Seoige as Baile na Cille.

(Ina suí): Baba (iníon Jeaic), agus a clann, John Bhaba Jeaic, Baba agus Máirín.

Ba duine do mhuintir Neachtain as Cill Bhriodáin, Ros Muc, máthair Jeaic. Bhí Jeaic sa gcogadh mór agus gortaíobh go dona sna Falklands é, áit a briseadh a chosa. Chaith sé seacht seachtaine in ospidéal. Chaith sé an chuid eile dá shaol i gcathaoir rotha dhá bharr sin.

Seanacháí ag Feis Charna sna tríochaidí
Micheál Mac Donnchadha (Pádraig), Tomás Mac an Iomaire, Tomás Ó Nia agus Seán Ó Gaora.

An

Saoḡal

mar

'tá.

[feic leat "Tús a' Pota."]

"annseo máigistír!"

Tá'n céad téad tarte agus ní gan allúntas agus breis balactála é. Ó cuireamur teine i mbráca agus go raib tús sócair anuraid a'inn cá 'b'fios nac mbead barr a'inn i n-aitébliaid. Abruigimí leis an bprobal mar veir-eanns an gasúr leis an oide am rólla: "annseo 'máigistír."

"Támuir annseo go briogmar 's go beo.

Go dtóframuid ceo duib na tíre."

Tá fuinn adarc milis blasta de d'ruet fionnfuar iar-Connacht m'ic Dara a tabairt do cuile scórnae calcuigte, crealltaig, dá mbuailiú linn. Cuireamur siol a o' pás gan glórtán seal, gan creactae dearg ar enocáin élocáca na dúitce. Cuireamur barr gabla ar brialis com min, com meandrac agus a dúirtead i mbaraille ariam agus muna mbiú ar luét léigte sásta ní'l sásam i n'án dóib.

go mbeirimí beo . . .

Tá gabla a'inn tríú bliadain aistreanaig. Tá feabhas orainn annseo sa' nGaedealtact. D'amhóc dall gan súil sin. Tá tighe nuada na Gaedealtacta a' caitead cóta liat tarte ortú. Tá balad láidir na ceilpe aduaid ó 'dub' lartar, aintreas ó Muig Inse, amiar o'n Más. Balad sár-cúimra le h-agaib luét na bpáipéar! Agus an carraigín! Caonac glas na féile! Agus go leor leor eile a gcloiseannmuir fútab—oiread 's a cuir bacac 'n-a mála. feabhas é ar fad! Ní beir

cáll do mhuintir Connamara cos ná lám a corruig aríst an dá lá is beo iad agus dá mairíois go mbead aois coilig m'icil Séamus acab?

bás nó baiste.

Ac ní mairfe ná go mbiú ciall sicin eireóige acab. Tá droc-bliadain rompa 'mac. Droc bliadain a mbeir cuimne saogalta uirte. Agus ba maic le páipéar annseo tract a déanam ar feabhas Connamara faoi alt ar a nglaoirtear "On our Western Farms." Grad Dé a'inn, ac rugad luét an páipéir seo amuis i nGrianlann nó toir i Siberia. Feilm i n-lar-Connacht-aib! Tá na coilig a' blaodac a mhuintir iar Connacht. Éirigí! Cait luét páipéir feilm agaid anéir! Cuirtear ribin dearg ar o'iorbail an páipéir sin faoi doine! Cuile bliadain roime seo bí súil a'inn le h-airgead Meiricea. (Ar n'ó' ní ar bronógaib a mairtear anois, cé gur tógad luét céille ortab a bfearr na luét na bpáipéar). Ac ní sin ac seo. Cá mbeir airgead Meiricea i mbliadna? Is furusta é roinnt.

"Ar fud bailte móra tar sáile
Tá milte dá'r mbunad gan treo:"
San obair, gan tava le déanam,
Ac a stocais amac i n-a mbrós'.

Sin mar castar é indíú. Agus dá dtiocfad na 'Yanks' abailte amáireac ní bead sop tuige a'inn a caitfead muid fútab agus gan acu san ac "beal bréige agus cinneas goile." Agus veir an 'Independent' go raib an Saorstát a' dul ar agaib, mar ní raib ac cupla céad a' dul go Meiricea le scatam. Agus h-obair dóib a ráb leis an nGaedealtact gur ceilp agus cairrigin a coinneig 'sa' mbaile iad. Sead raicad an "caonac seal" go Meiricea agus ní stoppaib Ford agus Rockefeller nó go dtigí síad agus airgead Meiricea leob, le motors cairrigin i báid-aeir ceilpe a tabairt do Connamara, agus annsin beir an fuilleabullú ag an 'Independent' agus seinne na gabair an Star-Spangled Banner ag cuile doras sa' nGaedealtact! Dabada!

sciarairt.

Ceapann an leat eile de'n tír nac

LIC A' TEALLAIS.

NOVLAS, 1931.

mbionn iad ná foras ar muinntir na Gaedhealtachta ac a' sciollaib' s a' feannad an riaghtais agus a mbaineann leis. Ní sin fírinne. Ac nuair deirtear go bfuil saibhreas agus socamlacht sa' nGaedhealtacht, ní mór dúinn a beit faoi réir. Tá saibhreas sa' nGaedhealtacht. Saibhreas agus má caittear é sa' nglúin seo, préacfaid sé agus dallróc' sé an glúin amac. Cá il an Gaedheilge binn blasta sin a bi ann trá? Sin é an saibhreas atá luict ceannais na tíre a' braic ar a cotú. Sin saibhreas agus muna scoitítear é tá'n tír réir. Ní cotóc' ceilp ná cairrisín an an teanga, ná breac, ná bradán fao's cailleáir dócas na Gaedheilge. Níl aon maic ráb leo-san go bfuil saibhreas acab. Tá rud acú. Ní cainnt bog, baganta, a tiúbras greim a béil do'n Gaedheilgeoir. Ní 'Gaedheilgeoirí' ná coláistí Gaedheilge, ná feiseanna, ná sreangáin politiocá, a cuirfeas raic ar an nGaedheilge—ní h-eat ac an fear a bfuil fíor-Gaedheilge aige a cur i mbun a cosaib sa' tír—eisean a beit i n-áirde agus a' déanamh boinn do féin. Sead agus tá saibhreas eile a'inn. Tocailt sátaic fao, b'féidir go bfuigead tuine poitín óir; b'féidir go bfuil péarlai gléiseala i dtonn na mara; nó b'féidir go bfuil ocsaigein 'san aer agus úrogein san uisce. Sin coimirc na beata. Sin biad na scainnteoir nótó-asac. Agus mairfe an Gaedheilge, nuair déarf luict ceannais amarcélaíne na Mainistreach gur cóir di fanacht!

SCOLAIDÉACT.

Ac ní cáinimís an riaghtas dár ndo. Dá'r a son. Níl cáil leis anois. Si'n fírinne í. Tá cion bliadna d'obair fear as an riaghtas. Is fearr go deireanac ná go brát. Oideas agus oileamaint maic scoile an rud is mó a bi d'easbaid ortú. Nois níl sin acú fós. Rinnead iarracht 'sna Coláistib Ullmucáin—ac éist; "Cuiread ar bun iad le muinnteoirí a déanamh de na cainnteoirib dútás! Sin mar h-innsead an scéal nuair bítear as iarrad a cur i gcéill go raib damn good bargain asainn, agus gur cóir dúinn a beit sásta leis. . . . 'Tis le páistib Cill-

agus a déarf as istead iad' . . . Is ionann sin agus a ráb nac utis le cainnteoir dútás ar bit a beit i n-a muinnteoim scoile." Ní call dom a dul níos fúide. Sin mar scriob Máire dá bliadain go h-am so. Sin é lom-clár na fírinne. Ní deacair cúigear Gaedheilgeoir dútás as Connamara istead i scoláistib Ullmucáin fós! Fágam fear a bréagnuite. Cé's cionntaige? An riaghtas a bi neamhsuimeamail. Na muinnteoirí a bi leisceamail. Ní bfuair siad ac lagú páige le'n-a déanamh agus 'sé capall na h-oibre an biad. Níorb féidir an comórtas a seasam. Bi cuile baicín ó Bri go Portláirge i ndon é sin d'fágail. Tuige? Bi Déarla acab! Agus éist; "tá oiread Gaedheilge i Connamara agus a Gaedhealóad seact n-éire seact n-uaire dá dtugtaí slige beata do na daoine a bfuil si acab." Nuga leat anois. Buail aitrige an riaghtas mar bíor tuigeadar "Social Science." Agus slúigeamur an baoidte. D'fan an frígiu sa' scórnaic. Tá scéim nuad anois as scéiméaraid Ula' Cliat agus molaimis an riaghtas. Déir an caipín ar "humbug na tíre"—ar na Coláistib Dréige.

MÚINNTEOIRÍ.

Cualamar é ó béal nac raib cur de na muinnteoirib sásta leis an "Gaeltacht Grant" a rabtas faoi'n riaghtas a tabairt dóib. Glacaidís é agus tógaidís an comhairle má's mian leob. A' n-eiteóc' na Gaill é ac iad a beit annseo. Ó! mo bearmad! Ní h-ionann muinnteoirí Gaedhealaca Connamara agus na Gaill. 'S cloisfir leat mé. Gaedhil iad. Ní glacfaidís-ean deolcáirí ná grants. Gaedhil iad a mbionn Déarla acab as cruinnigib, a mbionn Déarla d'á labairt eadarta féin agus a mbionn si d'á scriob go h-oifigeamail acab. Agus Gaedhil iad, mar barr ar an donas, a mbionn dam-sai Gallda agus nása Gallda acab agus iad bádmair leis an C.L.S. Ac 'nois féin tá deolcáirí le fágail ó'n riaghtas faoi'n scéiméaract nuad. Tá bruit a laoghar ar na Gaedhil móra seo agus cualamur nac mbéir saigleanac

NOVLAS, 1931.

dustries"! Sead tuigimís céard is oide agus tuigimís leis cé'n teas ba cóir a beit san áit a d'teigean luict an scanail. Sead tuigimís é ar fao.

SEANAMÓIR.

"The old Catholic Irish tradition of the Gaedhealtacht is one of the nation's best bulwarks against the materialism of the English speaking world by which it is surrounded." Seo mar scriob an t-Athair Ó Catal 'san leabhrán ar a dtugtar 'Ireland's Peril.' A ságaric Dé agus a Eaglaisig Naomha cé'n baint atá asaidse leis an gcreideamh i néirinn agus cé'n baint atá ioir an teanga agus an dream a coinnig an creideamh beo i néirinn! Ac mo léan cé méad ságaric inóiu 'san lartar a dtiocfaid peacac Gaedheal, glan ó salacár an Déarla cuige, agus a mbead sasam croide agus incinne aige? A 'Dia aicn' air go scaitfinnsé ná tuine ar bit eile ó'n nGaedhealtacht droc-meas ar ságaric Dé, a raib ar seact sinnsear romáinn com vilis sin dóib. Ac scoilteann an diadál an Gaedhealtacht le tuag an Déarla. Is asainne féin atá fios cá luigean an drog oráinn—fuairiamur le léigean é. Cá 've nac mbéir ac Gaedheilge agus lairdin i n-Eaglais an lartair seo? Sead agus tá cléir ann nár cuirit fós

LIC A' TEALLAIS.

i gcúis na teangan. Ac munar maic leob maic a déanamh dúinn ná tapaidís oigbáil an Gaill do'n cúis. Nac truas ar gcás nuair adubairt ságaric as féis le goirio: "Ní call díb Gaedheilge a beit asaid le beit Gaedhealac agus ní call díb an Gaedheilge fógluim ac oiread!" Siteamur gurb 'sin a déarf Dr. Whately, ac dúbard é istig i Connamara.

GAEDHEILGEOIRÍ.

Sul dá gcráicinn mo cleite, ba cóir focal a ráb faoi Coláiste Iar-Connact. Dunad é i mbliadna le h-asaid na lughasa agus d'éirig leis tar cionn. 'Nois is áit é Iar-Connact nár teangmuis na tourists fós leis agus é ri-feileamnac do daoine ar cóir na Gaedheilge. Ac mar feadbas ar an scéal fir a' b'eat na h-ollamha a raib seancus na h-áite figte fuaitse leob ó d'fág siad an cliadán. A coláistí Gaedheilge glacaid comhairle ó Coláistí Iar Connact, cuirid fir na duitce i mbun na h-oibre, cuirid na Gaedheilgeoirí i dtigib Gaedhealaca, agus cuirid iallac ortu-san an Gaedheilge a labairt de síor. Go dtí sin ní éiread lib.

—M. Ó FLAITHBEARTAIS.

Deiread fógmair, 1931.

